Przegląd Kościelny

Nr. 3. Poznań, 21 Lipca 1881. Rok III.

„Przegląd Kościelny“ wychodzi co tydzień w czwartek. — Przedpłata kwartalna wynosi na całe Niemcy 3 m., dla Galicyi i Austryi $1^1/_2$ flor., w innych krajach cena prenumeracyjna z doliczeniem odnośnego portoryum. — Biuro redakcyi przy ulicy Seminaryjskiéj Nr. 2. — Rękopisma nadsyłane Redakcyi, jeśli nie zostaną zużyte, zwracają się na żądanie. — Listy do Redakcyi winny być frankowane.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII

EPISTOLA ENCYCLICA

AD PATRIARCHAS, PRIMATES, ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS UNIVERSOS CATHOLICI ORBIS GRATIAM ET COMMUNIONEM CUM APOST. SEDE HABENTES.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus Archiepiscopis et Episcopis Universis Catholici Orbis Gratiam et communionem cum Apost. Sede habentibus

LEO PAPA XIII.

Venerabiles Fratres Salutem et Apost. Benedictionem!

Diuturnum illud teterrimumque bellum, adversus divinam Ecclesiae auctoritatem susceptum, illuc, quo proclive erat, evasit; videlicet in commune periculum societatis humanae, ac nominatim civilis principatus, in quo salus publica maxime nititur. Quod hac potissimum aetate nostra factum esse apparet. Cupiditates enim populares quamlibet imperii vim audacius hodie recusant, quam antea: et tanta est passim licentia, tam crebrae seditiones ac turbae, ut iis qui res publicas gerunt non solum denegata saepe obtemperatio, sed ne satis quidem tutum incolumitatis praesidium relictum esse videatur. Diu quidem data est opera, ut illi in contemptum atque odium venirent multitudini, conceptaeque flammis invidiae jam erumpentibus, satis exiguo intervallo summorum principum vita pluries est aut occultis insidiis aut apertis latrociniis ad internecionem expetita. Cohorruit tota nuper Europa ad potentissimi Imperatoris infandam necem: attonitisque adhuc prae sceleris magnitudine animis, non verentur perditi homines in ceteros Europae principes minas terroresque vulgo jactare.

Haec, quae sunt ante oculos, communium rerum discrimina, gravi Nos sollicitudine afficiunt, cum securitatem principum et tranquillitatem imperiorum una cum populorum salute propemodum in singulas horas periclitantem intueamur. Atqui tamen religionis christianae divina virtus stabilitatis atque ordinis egregia firmamenta reipublicae peperit, simul ac in mores et instituta civitatum penetravit. Cujus virtutis non exiguus neque postremus fructus est aequa et sapiens in principibus et populis temperatio jurium atque officiorum. Nam in Christi Domini praeceptis atque exemplis mira vis est ad continendos tam qui parent, quam qui imperant in officio, tuendamque inter ipsos eam, quae maxime secundum naturam est, conspirationem et quasi concentum voluntatum, unde gignitur tranquillus atque omni perturbatione carens rerum publicarum cursus. Quapropter cum regendae Ecclesiae catholicae, doctrinarum Christi custodi et interpreti, Dei beneficio praepositi simus, auctoritatis Nostrae esse judicamus, Ven. Fr., publice commemorare quid a quoquam in hoc genere officii catholica veritas exigat; unde illud etiam emerget, qua via et qua ratione sit in tam formidoloso rerum statu saluti publicae consulendum.

Etsi homo arrogantia quadam et contumacia incitatus frenos imperii depellere saepe contendit, numquam tamen assequi potuit ut nemini pareret. Praeesse aliquos in omni consociatione hominum et communitate cogit ipsa necessitas; ne principio vel capite, a quo regatur, destituta societas dilabatur et finem consequi prohibeatur, cujus gratia nata et constituta est. Verum si fieri non potuit, ut e mediis civitatibus politica potestas tolleretur, certe libuit omnes artes adhibere ad vim ejus elevandam, majestatemque minuendam: idque maxime saeculo XVI, cum infesta opinionum novitas complures infatuavit. Post illud tempus non solum ministrari sibi libertatem largius, quam par esset, multitudo contendit; sed etiam originem constitutionemque civilis hominum societatis visum est pro arbitrio confingere. Immo recentiores perplures, eorum vestigiis ingredientes qui sibi superiore saeculo philosophorum nomen inscripserunt, omnem inquiunt potestatem a populo esse; quare qui eam in civitate gerunt, ab iis non uti suam geri, sed ut a populo sibi mandatam, et hac quidem lege, ut populi ipsius voluntate, a quo mandata est, revocari possit. Ab his vero dissentiunt catholici homines, qui jus imperandi a Deo repetunt, velut a naturali necessarioque principio.

Interest autem attendere hoc loco, eos, qui reipublicae praefuturi sint, posse in quibusdam causis voluntate judicioque deligi multitudinis, non adversante neque repugnante doctrina catholica. Quo sane delectu designatur princeps, non conferuntur jura principatus: neque mandatur imperium, sed statuitur a quo sit gerendum. Neque hic quaeritur de rerum publicarum modis: nihil enim est, cur non Ecclesiae probetur aut unius aut plurium principatus, si modo justus sit, et in communem utilitatem intentus. Quamobrem salva justitia, non prohibentur populi illud sibi genus comparare reipublicae, quod aut ipsorum ingenio, aut majorum institutis moribusque magis apte conveniat.

Ceterum ad politicum imperium quod attinet, illud a Deo proficisci recte docet Ecclesia; id enim ipsa reperit sacris Litteris et monumentis christianae vetustatis aperte testatum; neque praeterea ulla potest doctrina cogitari, quae sit magis aut rationi conveniens, aut principum et populorum saluti consentanea.

Revera humani potentatus in Deo esse fontem, libri Veteris Testamenti pluribus locis praeclare confirmant. *Per me reges regnant.... per me principes imperant, et potentes decernunt justitiam* (Prov. VIII, 15—16). Atque alibi: *Praebete aures vos qui continetis nationes.... quoniam data est a Deo potestas vobis, et virtus ab Altissimo* (Sap. VI, 3, 4). Quod libro Ecclesiastici idem continetur: *In unamquamque gentem Deus praeposuit rectorem* (Eccl. XVII, 14). Ista tamen, quae Deo auctore didicerant, paullatim homi-

nes ab ethnica superstitione dedocti sunt: quae sicut veras rerum species et notiones complures, ita etiam principatus germanam formam pulchritudinemque corrupit. Postmodo, ubi Evangelium christianum affulsit, veritati vanitas cessit, rursumque illud dilucere coepit, unde omnis auctoritas manat, nobilissimum divinumque principium. Prae se ferenti atque ostentanti Praesidi romano absolvendi condemnandi potestatem, Christus Dominus, *non haberes*, respondit, *potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper* (Joan. XIX. 11). Quem locum S. Augustinus explanans, *Discamus*, inquid, *quod dixit, quod et per Apostolum docuit, quia non est potestas nisi a Deo* (Tract. CXVI in Joan. n. 5). Doctrinae enim praeceptisque Jesu Christi Apostolorum incorrupta vox resonavit tamquam imago. Ad Romanos, principum ethnicorum imperio subjectos, Pauli est excelsa et plena gravitatis sententia: *Non est potestas nisi a Deo;* ex quo tamquam ex causa illud concludit: *Princeps Dei minister est* (Ad Rom. XIII, 1, 4).

Ecclesiae Patres hanc ipsam, ad quam fuerant instituti, doctrinam profiteri ac propagare diligenter studuerunt. *Non tribuamus*, S. Augustinus ait, *dandi regni et imperii potestatem, nisi vero Deo* (De civ. Dei, lib. V, cap. 21). In eamdem sententiam S. Joannes Chrysostomus, *Quod principatus sint*, inquit, *et quod alii imperent, alii subjecti sint, neque omnia casu et temere ferantur.... divinae esse sapientiae dico* (In Epist. ad Rom. homil. XXIII, n. 1). Id ipsum S. Gregorius Magnus testatus est inquiens: *Potestatem Imperatoribus ac Regibus caelitus datam fatemur* (Epist. lib. II, epist. 61). Immo sancti Doctores eadem praecepta etiam naturali rationis lumine illustranda susceperunt, ut, vel iis, qui rationem solam ducem sequuntur, omnino videri recta et vera debeant. Et sane homines in civili societate vivere natura jubet, seu verius auctor naturae Deus: quod perspicue demonstrant et maxima societatis conciliatrix loquendi facultas et innatae appetitiones animi perplures, et res necessariae multae ac magni momenti, quas solitarii assequi homines non possunt, juncti et consociati cum alteris assequuntur. Nunc vero, neque existere neque intelligi societas potest, in qua non aliquis temperet singulorum voluntates ut velut unum fiat ex pluribus, easque ad commune bonum recte atque ordine impellat: voluit igitur Deus ut in civili societate essent, qui multitudini imperarent. Atque illud etiam magnopere valet, quod ii, quorum auctoritate respublica administratur, debent cives ita posse cogere ad parandum, ut his plane peccatum sit non parere. Nemo autem hominum habet in se aut ex se, unde possit hujusmodi imperii vinculis liberam ceterorum voluntatem constringere. Unice rerum omnium procreatori et legislatori Deo ea potestas est: quam qui exercent, tamquam a Deo secum communicatam exerceant necesse est. *Unus est legislator et judex, qui potest perdere et liberare* (Jacob. IV, 12). Quod perspicitur idem in omni genere potestatis. Eam, quae in sacerdotibus est, proficisci a Deo tam est cognitum ut ii apud omnes populos ministri et habeantur et appellentur Dei. Similiter potestas patrum familias expressam retinet quamdam effigiem ac formam auctoritatis, quae est in Deo, *a quo omnis paternitas in coelis et in terra nominatur* (Ad Ephes. III, 15). Isto autem modo diversa genera potestatis miras inter se habent similitudines, cum quidquid uspiam est imperii et auctoritatis, ejus ab uno eodemque mundi opifice et domino, qui Deus est, origo ducatur.

Qui civilem societatem a libero hominum consensu natam volunt, ipsius imperii ortum ex eodem fonte petentes, de jure suo inquiunt aliquid unumquemque cessisse, et voluntate singulos in ejus se contulisse potestatem, ad quem summa illorum jurium pervenisset. Sed magnus est error non videre, id quod manifestum est, homines, cum non sint solivagum genus, citra liberam ipsorum voluntatem ad naturalem communitatem esse natos: ac praeterea pactum, quod praedicant, et aperte commentitium et fictum, neque ad impertiendum valet politicae potestati tantum virium, dignitatis, firmitudinis, quantum tutela reipublicae et communes civium utilitates requirunt. Ea autem decora et praesidia universa tunc solum est habiturus principatus, si a Deo augusto sanctissimoque fonte manare intelligatur.

Qua sententia non modo verior, sed ne utilior quidem reperiri ulla potest. Etenim potestas rectorum civitatis, si quaedam est divinae potestatis communicatio, ob hanc ipsam causam continuo adipiscitur dignitatem humana majorem: non illam quidem impiam et perabsurdam, imperatoribus ethnicis divinos honores affectantibus aliquando expetitam, sed veram et solidam, eamque dono quodam acceptam beneficioque divino. Ex quo subesse cives et dicto audientes esse principibus, uti Deo, opportebit non tam poenarum formidine, quam verecundia majestatis, neque assentationis causa, sed conscientia officii. Qua re stabit in suo gradu longe firmius collocatum imperium. Etenim istius vim officii sentientes cives, fugiant necesse est improbitatem ut contumaciam, quia sibi persuasum esse debet, qui politicae potestati resistunt, hos divinae voluntati resistere; qui honorem recusant principibus, ipsi Deo recusare.

Ad hanc disciplinam Paulus Apostolus Romanos nominatim erudiit; ad quos de adhibenda summis principibus reverentia scripsit tanta cum auctoritate et pondere, ut nihil gravius praecipi posse videatur. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.... Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram. sed etiam propter conscientiam* (Ad Rom. XIII, 1—2, 2). Et consentiens est Principis Apostolorum Petri in eodem genere praeclara sententia: *Subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum, sive regi quasi praecellenti, sive ducibus tamquam a Deo missis ad vindictam male factorum, laudem vero bonorum, quia sic est voluntas Dei* (I Petr. II, 13—15).

Una illa hominibus causa est non parendi, si quid ab iis postuletur quod cum naturali aut divino jure aperte repugnet: omnia enim, in quibus naturae lex vel Dei voluntas violatur, aeque nefas est imperare et facere. Si cui igitur usu veniat, ut alterutrum malle cogatur, scilicet aut Dei aut principum jussa negligere, Jesu Christo parendum est reddere jubenti *quae sunt Caesaris Caesari, quae sunt Dei Deo* (Matth. XXII, 21), atque ad exemplum Apostolorum animose respondendum: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (Actor. 5. 29). Neque tamen est, cur abjecisse obedientiam, qui ita se gerant, arguantur; etenim si principum voluntas cum Dei pugnat voluntate et legibus, ipsi potestatis suae modum excedunt, justitiamque pervertunt: neque eorum tunc valere potest auctoritas, quae, ubi justitia non est, nulla est.

Ut autem justitia retineatur in imperio, illud magnopere interest, eos qui civitates administrant intelligere, non privati cujusquam commodo politicam potestatem esse natam; procurationemque reipublicae ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, geri oportere. Principes a Deo optimo maximo, unde sibi auctoritas data, exempla sumant: ejusque imaginem sibi in administranda republica proponentes, populo praesint cum aequitate et fide, et ad eam, quae necessaria est, severitatem paternam caritatem adhibeant. Hujus rei causa sacrarum Litterarum oraculis monentur, sibimetipsis Regi regum et Domino dominantium aliquando rationem esse reddendam; si officium deseruerint, fieri non posse ut Dei severitatem ulla ratione effugiant. *Altissimus interrogabit*

opera vestra et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis.... horrende et cito apparebit vobis, quoniam judicium durissimum his qui praesunt fiet.... Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et aequaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio (Sap. VI, 4, 5, 6, 8).

Quibus praeceptis rempublicam tuentibus, omnis seditionum vel causa vel libido tollitur: in tuto futura sunt honos et securitas principum, quies et salus civitatum. Dignitati quoque civium optime consulitur: quibus in obedientia ipsa concessum est decus illud retinere, quod est hominis excellentiae consentaneum. Intelligunt enim Dei judicio non esse servum neque liberum; unum esse Dominum omnium, divitem *in omnes qui invocant illum* (Ad Rom. X, 12); se autem idcirco subesse et obtemperare principibus, quod imaginem quodammodo referant Dei, *cui servire regnare est.*

Hoc vero semper egit Ecclesia, ut christiana ista civilis potestatis forma non mentibus solum inhaeresceret, sed etiam publica populorum vita moribusque exprimeretur. Quamdiu ad gubernacula reipublicae imperatores ethnici sederunt, qui assurgere ad eam imperii formam, quam adumbravimus, superstitione prohibebantur, instillare illam studuit mentibus populorum, qui simul ac christiana instituta susciperent, ad haec ipsa exigere vitam suam velle debebant. Itaque pastores animarum, exempla Pauli Apostoli renovantes, cura et diligentia summa populis praecipere consueverunt, *principibus et potestatibus subditos esse, dicto obedire* (Ad Tit. III, 1): item orare Deum pro cunctis hominibus, sed nominatim *pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt: hoc enim acceptum est coram Salvatore nostro Deo* (I Tim. II, 1—3). Atque ad hanc rem omnino praeclara documenta Christiani veteres reliquerunt: qui cum ab imperatoribus ethnicis injustissime et crudelissime vexarentur, numquam tamen praetermiserunt gerere se obedienter et submisse, plane ut illi crudelitate, isti obsequio certare viderentur. Tanta autem modestia, tam certa parendi voluntas plus erat cognita, quam ut obscurari per calumniam malitiamque inimicorum posset. Quamobrem qui pro christiano nomine essent apud imperatores publice causam dicturi, ii hoc potissimum argumento iniquum esse convincebant in christianos animadvertere legibus, quod in oculis omnium convenienter legibus in exemplum viverent. Marcum Aurelium Antoninum et Lucium Aurelium Commodum filium ejus sic Athenagoras confidenter alloquebatur: *Sinitis nos, qui nihil mali patramus, immo omnium.... piissime justissimeque cum erga Deum, tum erga imperium vestrum nos gerimus, exagitari, rapi, fugari* (Legat. pro Christianis.) Pari modo Tertullianus laudi christianis aperte dabat, quod amici essent Imperio optimi et certissimi ex omnibus: *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens, a Deo suo constitui, necesse est ut ipsum diligat et revereatur et honoret et salvum velit cum toto romano imperio* (Apolog. n. 35). Neque dubitabat affirmare, in imperii finibus tanto magis numerum minui inimicorum consuevisse, quanto cresceret christianorum. *Nunc pauciores hostes habetis prae multitudine christianorum, pene omnium civitatum pene omnes cives christianos habendo* (Apolog. n. 37). Praeclarum est quoque de eadem re testimonium in *Epistola ad Diognetum*, quae confirmat, solitos eo tempore christianos fuisse non solum inservire legibus, sed in omni officio plus etiam ac perfectius sua sponte facere, quam cogerentur facere legibus. *Christiani obsequuntur legibus quae sancitae sunt, et suae vitae genere leges superant.*

Alia sane tum causa erat, cum a fide christiana, aut quoquo modo ab officio deficere Imperatorum edictis ac Praetorum minis juberentur: quibus temporibus profecto displicere hominibus quam Deo maluerunt. Sed in iis ipsis rerum adjunctis tantum aberat ut quicquam seditiose facerent majestatemve imperatoriam contemnerent, ut hoc unum sibi sumerent, sese profiteri, et christianos esse et nolle mutare fidem ullo modo. Ceterum nihil de resistendo cogitabant; sed placide atque hilare sic ibant ad tortoris equuleum, ut magnitudini animi cruciatuum magnitudo concederet. Neque absimili ratione per eadem tempora christianorum vis institutorum spectata est in militia. Erat enim militis christiani summam fortitudinem cum summo studio conjungere disciplinae militaris: animique excelsitatem immobili erga principem fide cumulare. Quod si aliquid rogaretur quod non esset honestum, uti Dei jura violare, aut in insontes Christi discipulos ferrum convertere, tunc quidem imperata facere recusabat, ita tamen ut discedere ab armis atque emori pro religione mallet, quam per seditionem et turbas auctoritati publicae repugnare.

(Dokończenie nastąpi).

O przyjmowaniu konwertytów.

(Dokończenie).

2. Po rozwiązaniu kwestyi, czy konwertytę absolute, czy conditionate chrzcić, lub też od chrzcenia powstrzymać się należy, winien pasterz dusz wyprosić u swéj władzy duchownéj odpowiednie facultates. W wielu dyecezyach niem. mają proboszczowie obowiązek wnieść o pozwolenie iterandi baptismum, w naszych dyecezyach, o ile wiemy, nigdy się to nie praktykowało. Natomiast poprosić trzeba koniecznie o facultas absolvendi ab haeresi. Bo chociaż o większéj części protestantów można przypuszczać, że ich haeresis jest tylko materialis a nie formalis, to jednak Kościół pro foro externo nie uznaje téj dystynkcyi pomiędzy materialis a formalis; a chociaż co do ważności ich chrztu pozostanie zawsze dubium i ztąd wielka kwestya, czy w takich okolicznościach podlegają cenzurze, to jednakowoż w praktyce wszystkich konwertytów z sekt protestanckich traktuje się jako ekskomunikowanych.

W każdym zatem razie konwertyta przed przyjęciem do Kościoła (czy to przez chrzest warunkowy i spowiedź, czy też przez professio fidei *in foro externo*) od herezyi rozgrzeszony być musi, do czego facultas jest potrzebna ut restituatur communioni et unitati fidelium et sanctis Sacramentis ecclesiae. Również należy prosić o facultas rozgrzeszenia ab haeresi *in foro externo*, gdyż przez absolucyą in foro externo (która nie jest sakramentalną, tylko a censura) grzech herezyi, który konwertyta popełnił, jeśli jest heretykiem formalis, nie jest zgładzony. Czy z téj władzy użytek trzeba uczynić, można się zwykle tylko w konfesyonale na pewno przekonać. In casu necessitatis, gdy np. umierający człowiek nawraca się do Kościoła, może każdy kapłan rozgrzeszyć z wszelkiéj cenzury bez upoważnienia wyższego.

3. Co się tyczy samego aktu przyjęcia, uważamy za konieczne ostrzedz przedewszystkiem, że unikać należy wszystkiego, coby konwertycie zbyt wysokie mniemanie o jego konwersyi wpoić mogło, lub stać się pobudką do wielkiego zgorszenia w parafii. Przyjęcie winno się odbyć w kościele, lecz bez wszelkich uroczystości nadzwyczajnych, gdyż zdarzyć się może, że niejeden konwertyta wprowadzony uroczyście do kościoła w niedzielę w obliczu całéj parafii, w kilka tygodni później jawną oziębłością w spełnianiu obowiązków religijnych gorszyć może wszystkich.

Co do sposobu tego przyjęcia, stósować się należy do rezultatów, osiągniętych przez pasterza dusz przy wywiadywaniu się o ważności chrztu. Jeśli nie ma żadnéj wątpliwości, lecz pewność moralna, iż konwertyta ważnie ochrzcony został, każe

mu kapłan, ubrany w komżę i stułę fioletową, uklęknąć przed ołtarzem i w obecności dwóch świadków wypowiedzieć prośbę o przyjęcie do katol. Kościoła, następnie złożyć wyznanie wiary (Tryd.) i udzieli mu potem rozgrzeszenie ab haeresi w sposób przepisany przez rytuał rzymski, jeśli w upoważnieniu, udzielonem przez ordynaryat, nie została przepisana inna formuła. Według rytuału naszego, wyjętego z rzymskiego, formuła ta brzmi: Dominus noster Jesus Christus te absolvat et ego authoritate ipsius et sanctissimi Domini nostri Papae (vel Reverendissimi Episcopi N.) mihi commissa absolvo te a vinculo excommunicationis in quam incurristi propter haeresim et restituo te communitati et unitati fidelium et sanctis Sacramentis Ecclesiae in nomine Patris † et Filii et Spiritus s. Po tym publicznym akcie następuje pierwsza spowiedź i event. pierwsza Komunia św.[1]) Jeśli trzeba konwertytę chrzcić absolute, akt przyjęcia jeszcze jest prostszy, gdyż, ściśle wziąwszy, nic więcéj nie potrzeba, jak baptismus adultorum. W takim jednak razie — rzadkim nadzwyczaj — należy, zdaniem naszem, spowodować konwertytę do spowiadania się chociaż nie wszystkich, to przynajmniéj niektórych ciężkich grzechów z dawniejszego życia. Gdyż co do aktualnych grzechów, aby zyskać rzeczywiście ich przebaczenie, przynajmniéj attritionem[2]) mieć powinien, a do tego oskarżenie podobne, które naturalnie nie może być confessio sacramentalis, bardzo dopomaga. Jest to także dla spowiednika najlepsza sposobność pouczenia neofity o jego głównych złych skłonnościach i grzechach nałogowych, udzielenia mu rad stósownych do pobożnego życia w pierwszym czasie po Chrzcie św.

Co do kwestyi, jak postępować należy, j e ś l i s i ę p o w t a r z a c h r z e s t p o d w a r u n k i e m, różne są zapatrywania. Jedni uwalniają takich konwertytów zupełnie od spowiedzi, tłomacząc to postępowanie, że ponieważ ważność ich chrztu jest wątpliwą, to także wątpliwą, czy grzechy, które po tym chrzcie popełnili, mogą być materyą spowiedzi, a więc nie mają obowiązku spowiadania się[3]). Lacroix argumentuje (moralis lib. VI p. 1 q. 60) w następujący sposób: „Quando sub conditione repetitur baptismus probabile videtur, quod non sit obligatio confitendi, quia libertas est in possessione, certum enim est baptizandum non fuisse obligatum confiteri ante baptismum et supervenit dubium de baptismo, ex quo sequeretur ea obligatio, possessionem autem certam non expugnat dubium superveniens.“ Sądzimy jednakowoż z wielu innymi, którzy się często zajmowali uczeniem konwertytów, że in praxi spowiedź, jako ważną część aktu przyjęcia, przynajmniéj bardzo usilnie polecać należy, jeśli już nie dla większego bezpieczeństwa, to dla wielkiego pożytku, jaki ztąd w tak ważnéj chwili odnosi konwertyta. W Anglii bywa w każdym razie żądana spowiedź. Synod prowinc. westminsterski wyraźnie to przepisał, a Kongr. św. Inkwizycyi i Stolica Apost. 17 grudnia 1868 zatwierdziła. W r. 1715 d. 18 czerwca Stolica Ap. w pewnym pojedyńczym przypadku podobnie rozstrzygnęła: „Carolum rebaptizandum sub conditione et collato Baptismo, ejus praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur.“ Również i rytuał potwierdzony w Rzymie dla amerykańskiego duchowieństwa żąda confessionem sacramentalem przy przyjmowaniu konwertytów, chrzconych pod warunkiem.

W j a k i m t e d y p o r z ą d k u winny być w tym razie przedsiębrane różne części aktu przyjęcia na łono Kościoła? W praktyce różne są sposoby. Jedni po professio fidei i absolutio pro foro externo każą odprawić spowiedź, inni jeszcze spowiadają przed chrztem, lecz rozgrzeszenie udzielają po chrzcie, nakazując konwertycie oskarżyć się ogólnie z grzechów wyspowiadanych poprzednio specyalnie. Te wszystkie sposoby są dobre, gdyż rozgrzeszenie tak przed jak i po warunkowym chrzcie udzielone być może. Tylko to rozgrzeszenie musi być udzielone warunkowo, bo udzielone absolute wystawiéby mogło św. Sakrament na niebezpieczeństwo nullitatis, w pierwszym razie dla wątpliwéj ważności Chrztu św., w dwóch drugich dla wątpliwéj materyi Sakramentu. Ponieważ jednak z jednéj strony oskarżenie się konwertyty przed chrztem tak bardzo go usposabia do prawdziwego żalu i koniecznéj dyspozycyi, z drugiéj strony według zwykłego porządku rzeczy, chrzest poprzedza sakr. Pokuty ś., zasługuje, zdaniem naszem, ostatni z powyżéj opisanych sposób na pierwszeństwo. I tylko taki sposób jest w używaniu w Anglii, kraju konwersyi, podczas gdy w Zjednoczonych Stanach Ameryki istnieje przepis stósowania się do sposobu, opisanego powyżéj na drugiem miejscu. Z tego więc co się powiedziało, zaleca się najwięcéj taki porządek: 1, professio fidei; 2, absolutio ab haeresi pro foro externo; 3, confessio sine absolutione; 4, baptismus conditionatus; 5, conditionata absolutio sacramentalis. Następnie spisać należy protokół o przyjęciu konwertyty, który podpisze odnośny kapłan, obydwaj świadkowie i konwertyta. W końcu niech pasterz dusz zaleci gorąco nawróconemu częstą spowiedź i Komunią, przynajmniéj co miesiąc; niech dla téj młodéj owieczki Chrystusowéj trzody pozostanie długo troskliwym pasterzem i nauczycielem, ojcem i przyjacielem. Więcéj bowiem aniżeli młodzież po pierwszéj Komunii potrzebuje dorosły konwertyta opieki, aby gorliwość nie zagasła lub się nie wyrodziła w jakie złe narowy.

[1]) W Schneidera Manuale Sacerdotum podany jest sposób recipiendi neo-conversos in gremium Ecclesiae, używany w dyecezyi kolońskiéj. — [2]) cfr. Liguori lib. VI Tract. 1 n. 86 i Tract. 2 n. 139. — [3]) Liguori lib. VI n. 473.

KRONIKA
dyecezalna i zagraniczna.

Poznań. Ks. dr. J a ż d ż e w s k i, proboszcz ze Zdun, donosi w *Kuryerze Poznańskim* z 14 lipca nr. 158 o swych zabiegach u byłego ministra wyznań, Puttkamera, aby tenże wydał ogólne rozporządzenie, na mocy któregoby wikaryuszom w osieroconych parafiach p o w i e r z o n o p r o w a d z e n i e k s i ą g k o ś c i e l n y c h. W sprawie téj otrzymał obecnie z ministerstwa wyznań odpowiedź z dnia 5 bm., która brzmi:

B e r l i n, 5 lipca 1881.

Ministerstwo wyznań, oświaty i spraw lekarskich. J. N. G. II. 2063.

Na łaskawe pismo z dnia 24go maja roku bieżącego odpowiadam Księdzu uprzejmie, iż stósownie do jeneralnego rozporządzenia ministeryalnego mają przy wakansie probostwa księgi kościelne i pieczęcie pozostawione być fungującym w parafii księżom wikaryuszom, tak że wystawianie odpisów z ksiąg kościelnych przy nich pozostaje, jeżeli ksiądz wikary na mocy pierwotnéj wokacyi do sprawowania właściwych pasterskich czynności podczas wakansu jest uprawniony. Czy tak jest, to trzeba będzie w każdym poszczególnym przypadku zbadać; zbadanie to należy zaś w pierwszéj linii do władz prowincyonalnych. Jeżeli warunków tych nie ma, wtedy art. V ustawy z d. 16 lipca 1880 nie daje żadnego upoważnienia do pozostawienia fungującym podczas wakansu wikaryuszom ksiąg kościelnych i prawa wystawiania świadectw kościelnych.

W zast. L u c a n u s.

Ponieważ w dyecezyach naszych wikaryusze na mocy § 10 ordynacyi, wydanéj przez ks. Arcyb. Przyłuskiego d. 19 marca 1858, upoważnieni są do pomagania rządzcom kościołów w prowadzeniu ksiąg kościelnych, nie ulega wątpliwości, że zastrzeżenie w piśmie ministeryalnem do nas zastósowane być nie może. Dla tego gdyby rejencye miały komu z wikaryuszów odmówić wydania ksiąg kościelnych, należy się odwołać z zażaleniem do wyższych instancyi ev. do sejmu. — Z dyecezyi naszych wręczono Ojcu św. przy okazyi pielgrzymki 60,000 lirów świętopietrza. — Ks. Maks. D r o ż d z y ń s k i e g o skazał sąd w Śremie na 45 m. kary lub 9 dni więzienia za rzekome nieprawne wykonywanie czynności duchownych w 9 przypadkach.

Dyecezye polskie. Dnia 20 bm. obchodzić będzie w Pelplinie sędziwy Biskup-sufragan dyec. chełmińskiéj ks. Jerzy J o s c h k e 25 rocznicę swego Biskupstwa. Na utrwalenie pamiątki tego obchodu zamierza duchowieństwo dyecezyi chełm. ufundować legat imienia Jerzego Jeschkego na korzyść domu św. Józefa w Pelplinie, którego za-

łożycielem i kuratorem jest najczcigodniejszy Jubilat. — Z dyecezyi chełmińskiéj wręczono Ojcu św. z okazyi pielgrzymki 10,650 lirów. — Niektórzy z wygnańców sybirskich, powróciwszy obecnie do Europy, wystósowali w imieniu 270 księży, przebywających jeszcze na wygnaniu, do przewodniczącego „stowarzyszenia, mającego na celu wspieranie wygnanych na Sybir księży," hr. Platera, pismo dziękczynne za wszelkie dotychczasowe wsparcia. Odezwę tę podpisali ks. Mielechowicz, piętnastoletni wygnaniec na Sybirze, obecnie wikaryusz w Wyżnianach (w Galicyi), ks. Piotr Piskorski, 12letni wygnaniec, obecnie proboszcz w Milatynie (Galicya) i ks. Al. Kieroński, 6letni wygnaniec sybirski, obecnie kapelan przy szpitalu w Nowosiołkach w Galicyi. — Ks. Al. Maryański obejmuje od 1 września rb. posadę kapelana i katechety u PP. Sercanek we Lwowie.

Rzym. W nocy z 12 na 13 bm. przeprowadzono zwłoki Pap. Piusa IX według życzenia, wyrażonego w testamencie, z bazyliki śgo Piotra do kościoła św. Wawrzyńca extra muros. O 12 w nocy miał wyruszyć z bazyliki pochód, o 8 już zamknięto drzwi świątyni. W obecności kapituły wyłamano mur, zamykający zwłoki Piusa IX, trumnę ustawiono przed ołtarzem i odmówiono przy niej zwykłe modlitwy. Następnie włożono ją na wóz, ciągniony czterema końmi i okryto ją aksamitnym dywanem, którym od czasu Inocentego III ozdabiano loggią św. Piotra przy udzielaniu papiez. błogosławieństwa. Ogromny plac św. Piotra, zanim żałobny orszak ruszył w pochód, zapełniony był niezliczonym tłumem ludu i mnóstwem ekwipaży; z każdą minutą coraz więcéj napływało ludzi, stowarzyszenia katolickie przybywały z zapalonemi w rękach świecami, tak że w krótkim czasie zajaśniał cały plac tysiącem świateł. Kiedy zegar na kościele ś. Piotra wybił 12stą (obrano umyślnie tę nocną godzinę, aby uniknąć napaści ze strony włoskich demagogów), w przysionku Santa Marta zapalono bengalski ogień, który fasadę i kopułę tumu wspaniale oświecił, i ruszył pochód. Za trumną postępowało przeszło 200 powozów, 3000 osób ze świecami zapalonemi i niezliczona moc ludzi. W pierwszym powozie jechał Mgr. Folicaldi z proboszczem św. Piotra, w drugim 4 kanoników jako reprezentantów kapituły, w trzecim Mgr. Ricci jako zastępca spadkobierców Piusa IX, w czwartym apostolscy protonotaryusze, którzy spisać mieli z tego aktu protokół. Przed trumną i około niéj szli carabinierii i guarde di questura. Po ulicach, któremi orszak żałobny się posuwał, okna iluminowano i całe stosy kwiatów rzucano na trumnę wielce ukochanego Papieża. Głębokie wzruszenie przenikało te tłumy, które spokojnie z modlitwą na ustach towarzyszyły ciału wielkiego Papieża — majestatyczne i uroczyste świadectwo prawdziwych uczuć Rzymu! Kiedy orszak przechodził około jakiego kościoła, przyłączała się doń deputacya duchowieństwa z zapalonemi świecami w rękach. Pochód ten żałobny stanął przy kościele św. Wawrzyńca o $1^3/_4$ godz.; świątynia była wspaniale oświecona, Kardynałowie Monaco la Valleta, Simeoni i Mertel otoczeni Kapucynami, których opiece bazylika ta powierzona, przyjęli zwłoki Piusa IX. Kardynał Monaco la Valetta odprawił Mszą św. w krypcie kościoła, równocześnie odprawiono Msze śś. przy wszystkich ołtarzach bazyliki. Grób, przeznaczony do przechowania zwłok Papieża, znajduje się tylko kilka centimetrów pod podłogą krypty i jest 2,40 metrów długi, 1,20 szeroki. Grób ten po złożeniu w nim trumny zamurowano. Prosty pomnik z kararyjskiego marmuru oznacza to miejsce. Napis na nim, przez zmarłego Papieża przeznaczony, brzmi: „Ossa et cineres Pii Papae IX. Vixit. a. 85, in Pontif. a. 31. m. 7. d. 22. Orate pro eo." U stóp pomnika znajdują się nazwiska wykonawców testamentu, Kardynałów: Monaco la Valetta, Simeoni i Mertel. — Tego ostatniego objawu miłości i uwielbienia katolików rzymskich dla zmarłego Papieża postanowili użyć pomimo nocy buzzury włoskie do demonstracyi swéj nienawiści przeciw Kościołowi i Papieztwu, czując, że bezkarnie im to ujdzie, gdyż ministerstwo żadnych nie chciało rozporządzić środków bezpieczeństwa. Przy koszarach około mostu św. Anioła stało 200—300 studentów i obcych, którzy, podczas gdy biorący udział w orszaku żałobnym śpiewali litanią do Matki Boskiéj, wrzeszczeli: Al fiume il p.....; viva il re, viva l'Italia, viva Garibaldi, morte al Papa, morte ai preti itd. Takie same sceny powtórzyły się na Piazza di Pasquino, przy Andrea della Valle, na Piazza Venezia, na Via Nazionale, około dworca i przed kościołem św. Wawrzyńca. Na towarzyszących zwłokom plwano, rzucano kamieniami, bito ich kijami, tak że zniewoleni byli świecami odpierać napaści. Na wielu podarto ubiór, poraniono kilkanaście osób. *Aurora* zapewnia, że wielu dostojników papiezkich, towarzyszących zwłokom, było przedmiotem wyrafinowanych, osobistych obelg; hr. Camillo Pecci był zmuszony wyjść z powozu, otoczonego całą zgrają ludzi wrzeszczących: Oto krewny Papieża, zabijcie go! Na Piazza di Termini miał pewien radykalny deputowany podburzać napastników i wołać: alla chiavica! (do kloaki!), morte al Papa itd. Kilku zuchwalców chciało się wedrzeć do kościoła św. Wawrzyńca, lecz kwestor rzymski kazał rozpędzić ludzi z przed kościoła. Cała wina téj krzyczącéj w niebo profanacyi spada na rząd, który nic nie przedsięwziął, nie zarządził żadnych środków ostrożności, aby zabezpieczyć zwłoki Papieża od zbezczeszczenia. Wybryki te zaś wykazują najlepiéj, że prawo gwarancyjne dla bezpieczeństwa osoby Papieża nic nie znaczy, i że Papież, opuszczając Watykan, byłby wystawiony na najzuchwalsze napaści najętego do tego lub sfanatyzowanego pospólstwa. Niewątpliwie też Stolica Apostolska zwróci uwagę mocarstw europejskich na swe groźne położenie. — Biskup Schiaffino, dotychczasowy redaktor *Aurory*, ma na przyszłym konsystorzu otrzymać kapelusz kardynalski. Redakcyą *Aurory*, która przejdzie w przyszłości na własność kilku akcyonaryuszów, obejmie jeden z najuczeńszych prałatów rzymskich.

Niemcy. W żadnéj zapewne dyecezyi pruskiego państwa, chyba może w naszych, duchowieństwo w czasie walki kulturnéj tak zdziesiątkowane nie zostało, jak we wrocławskiéj. Nie ma prawie tygodnia, w którymby nowe nie pojawiały się szczerby, których zapełnić nie można. Do téj chwili wakuje 97 wikaryatów; proboszczów umarło już w roku bież. 11, osierociały 4 parafie z 6000 dusz zupełnie, reszta 7, liczących 57,450 dusz, ma przynajmniéj po 1 wikaryuszu. W ogóle z 760 samodzielnych posad pasterskich jest 172 osieroconych. W 64 pracują jeszcze wikaryusze. Liczba takich parafian, co mają jeszcze księży, wynosi 288,800. Zupełnie zaś osieroconych jest 108 parafii, liczących 216,480 dusz. Liczba parafian nieposiadających proboszczów dochodzi w ogóle do 505,280, a więc przeszło jedna czwarta część wszystkich dyecezan. Z wikaryatami razem wakuje 269 posad duchownych. Jakąż olbrzymią pracę mają pozostali przy życiu księża! Nie lepiéj wygląda w części pruskiéj dyecezyi ołomunieckiéj: 36 poczęści już zgrzybiałych duchownych ma dziś tę samą pracę co dawniéj 57. Bez proboszczów jest 11 parafii z 26,000 dusz. W ogóle 70,000 katolików nie ma regularnego pasterstwa dusz, 6000 żadnego!! — Hr. Fr. Ksawery Schmising-Kerssenbrok, który po swem oświadczeniu się przeciw pojedynkom w r. 1864 wystąpił z wojska pruskiego i od r. 1867—70 jako oficer w armii papiezkiéj służył, zamianowany został 18 czerwca papiezkim tajnym szambelanem di spada e cappa. — Dziekanem wydziału katol. teologicznego w Bonn obrano znowu na rok następny starokatolika Menzla. — Niedawno przeszedł w Hanowerskiem prawowierny luterski pastor na łono Kościoła katol. Nazywa się Jerzy Evers i był pastorem w Urbach. Dziwnym sposobem nie katolickie pisma, lecz studyum pism Lutra zrobiło go katolikiem. Że konwertyta na krok ten tylko z przekonania się odważył, dowodzi fakt, że ze swą rodziną bardzo przyjemne, dobrze uposażone stanowisko zamienił na niepewną przyszłość. Katolickie pisma krótko tylko o téj konwersyi donosiły, lecz w prawowiernych luterskich kołach wywołała ona ogromne wzburzenie i naraziła konwertytę na rozliczne napaści. Przeciwko oszczerstwom wszelkiego rodzaju wystąpił Evers w dziele o 420 str. p. t.: „Katholisch od. protestantisch," albo: Wie ist es möglich, dass ein orthodox lutherischer Pastor nach Rom gehen konnte? (Hildesheim 1881 u Borgmeiersa). — W Akwizgranie co siedm lat bywają wystawiane ku uczczeniu wiernych ważne relikwie. Uroczystości, połączone z tem wystawianiem, przypadają na rok bieżący. Ze wszystkich stron Niemiec dążą pobożni na tę uroczystość, która się rozpoczęła w sobotę 9 b. m. a skończy się 24 b. m. Od 10 do 24 lipca świętości te pokazywano bywają ku uczczeniu od 10 do 12 rano z galeryi wieżowéj; od 1 do 8 po południu w chórze kościoła. Relikwie są większe i mniejsze. Do większych należą: 1, panni infantiae Domini (powijaki); są one z mocnej tkanki, z ciemno-żółtéj, brunatnéj

wełny, podobne do filcu; 2, perizonium Domini, którem biodra Chr. Pana na krzyżu były opasane, wielki kawał płótna białego lnianego; po publicznem pokazaniu udziela się za każdą razą tem perizonium błogosławieństwo, gdyż liczne ślady Przen. Krwi na niem się zachowały; 3, chusta ścięcia św. Jana Chrzciciela (pannus sepulturae Seti Joannis Baptistae), w którą ciało św. Jana po ścięciu było obwinięte. Jest ona z delikatnego płótna lnianego wielkości obrusa. I to płótno jest mocno zaczerwienione i przesiąkłe krwią Świętego; 4, suknia N. Maryi P. (camisia beatae Mariae Virg.), lniana biało-żółtego koloru, z wschodniego byssus. Mniejsze świętości są następujące: 5, relikwiarz z okrągłą kryształową pixis (pixis crystallina), zawierający skórzanny pas Zbawiciela, opatrzony starą pieczęcią woskową, pochodzącą, według podania, od cesarza Konstantego; 6, relikwiarz z pozłacanego srebra (monstrantiola), zamykający w sobie część paska Najśw. Maryi P.; 7, ostensorium, w którym znajduje się część powroza, jakim Chrystus Pan do słupa podczas biczowania był przywiązany; 8, posąg Matki Boskiej (Imago B. Mariae Virg.), wotum ofiarowane akwizgrańskiej świątyni przez żeglarza holenderskiego, który za przyczyną Matki Najśw. z niebezpieczeństwa życia został wyratowany; 9, posąg ś. Piotra (imago S. Petri); w prawej ręce znajduje się ogniwo tego łańcucha, którym Piotr św. w więzieniu rzymskiem był okuty; 10, popiersie Karola Wielkiego (caput pectorale), zawierające część czaszki wielkiego cesarza. Głowa biustu ozdobiona koroną, którą dawniej cesarze niemieccy się koronowali w Akwizgranie; 11, relikwiarz w formie ręki aż do łokcia (brachiale deauratum), zawierający kość z prawej ręki Karola W.; 12, cornu sufflatile Karola W. z słoniowej kości, 6 funtów ciężki, na wstędze do noszenia napis: „Dein eyn" (diene einem); 13, crux pectoralis, w którym przechowuje się partykuła Krzyża ś., jaką Karol W. miał nosić przy sobie za życia; 14, krzesło marmurowe Karola W. (sedes regni); na tem krześle, na którem królowie niemieccy odbierali po koronacyi hołd, miały być znalezione zwłoki Karola W. w jego grobie. — W najdawniejszych czasach relikwie te, przewiezione przez Karola W. po większej części z Byzancium i Rzymu do Akwizgranu, nie były przechowywane w relikwiarzach, lecz obwinięte jedwabnemi materyami wschodniemi, zamknięte były w większych skrzynkach. Dopiero od 14 wieku za panowania cesarza Karola IV poczęto mniejsze relikwie zamykać w kosztowne relikwiarze. Materye jedwabne, któremi pierwotnie były obwinięte, znaleziono przed 20 laty. Ojciec św. Leon XIII udzielił w roku bież. wszystkim pielgrzymom, przybywającym uczcić te relikwie od 10 do 24 lipca, odpust zupełny pod zwykłemi warunkami, na wieczne czasy. Autentyczność tych relikwii udowodnił kanonik dr. Kessel z Akwizgranu w dziełku, napisanem na uroczystość w r. 1874 obchodzoną, pod tyt.: „Geschichtliche Mittheilungen über die Heiligthümer der Stiftskirche zu Aachen." — Równocześnie z uroczystością akwizgrańską odbywa się podobna w starem opactwie benedyktyńskiem, Cornelimünster, o 2 godziny drogi od Akwizgranu oddalonem. Relikwie, które tutaj ku uczczeniu wystawiane bywają, są następujące: 1, linteum Domini, którem Chr. Pan był opasany, gdy nogi uczniom umywał; 2, sindon munda, prześcieradło, w którem obwinięte było ciało Chr. P. w grobie; 3, sudarium Domini, które twarz Chr. Pana w grobie okrywało. Relikwie te wystawiane bywają od 10 do 24 lipca codzień o 3 godz. po południu. — Katolicy ślązcy odbędą w roku bież. walne (VII) zebranie w Frankensteinie dnia 28, 29 i 30 sierpnia.

Austrya. Rozeszła się pogłoska, że opat benedyktyński Ganglbauer odmówił w ostatniej chwili przyjęcia godności księcia Arcybiskupa w Wiedniu i że nowe zawiązano rokowania o przyjęcie tej godności z Biskupem-sufraganem Angererem. Nie ma pewnie trudniejszego stanowiska, jak Arcybiskupa wiedeńskiego i tylko znakomici mężowie mogą zachować zupełną niezależność. To jest powód, dla czego tak trudno znaleźć następcę po Kardynale Kutschker. — W Salcburgu konsekrował 26 z. m. książę Arcybiskup Eder przy asystencyi Biskupa Stepischnegg z Lavant i sufragana Biskupa Hallera z Salcburga nowego księcia Biskupa z Gurk, ks. Piotra Fundera. — Profesor dogmatyki przy uniw. w Zagrzebiu, ks. Józef Stadler, ma być Arcybiskupem nowo utworzonej dyec. bośniackiej w Serajewie.

Hiszpania zamyśla po jubileuszu Calderona święcić w roku przyszłym jubileusz św. Teresy († 4 paźdz. 1582). W Salamanca zawiązał się już w tym celu komitet organizacyjny z Biskupem na czele, który rozpisał konkurs na 4 dzieła: 1. popularny życiorys Świętej; 2. jej psychologiczny rozwój; 3. jej dzieło reformacyjne; 4. jej prace literackie.

Szwajcarya. W Chur umarł 29 z. m. paraliżem ruszony 86letni Biskup, Mikołaj Fr. Florentini, który przed 5 laty zrezygnował na swą stolicę na korzyść swego sufragana Kaspra Willi. Po śmierci tegoż Biskupa w 1879 r. objął rządy żyjący dotychczas Biskup Rampa. Dyecezya Chur rozciąga się w wielkiej części Szwajcaryi, obejmuje nawet kantony przy jeziorze Vierwaldstädter, a poza Szwajcaryą księstwo Lichtenstein.

Holandya. Dnia 29go czerwca święcił Biskup Paredis z Roermond 40-letnią rocznicę swego Biskupstwa. Udział duchownych i świeckich był nadzwyczajny. Około 600 świeckich i 200 zakonnych księży wyświęcił zacny ten pasterz w tym czasie, 140,000 duszom udzielił Sakr. Bierzmowania, 35 nowych poświęcił kościołów i prawie wszystkie kościoły swej dyecezyi zrestaurował.

Kwestye teologiczne.

Ślub na rzecz trzeciego. Córka niezamężna pewnego kupca, który przed laty zbankrutował, uczyniła ślub, że po sądowem załatwieniu sprawy poszkodowanych wierzycieli ojca wynagrodzi. Dotychczas ślubu tego wypełnić nie mogła, gdyż sama tylko z pracy swych rąk się utrzymywała, a później prawdopodobnie także ślubu wykonać nie będzie mogła, chyba że żyjący jeszcze ojciec zostawi jej jaki majątek. Ponieważ ślub ten wywołuje niepokój sumienia, pragnie na spowiedzi jubileuszowej zwolnienia z tego obowiązku. Spowiednik, przekonawszy się przez pytania, że nie było to tylko meritum propositum, lecz prawdziwe wotum, chętnie zgadza się na to, ma tylko wątpliwość, czy mu służy prawo do zamiany ślubu, uczynionego na rzecz trzecich osób, wyprasza sobie czas do namysłu i powoduje penitentkę, aby najbliższą spowiedź odprawiła jako jubileuszową, gdyż z facultas commutandi vota korzystać może tylko na spowiedzi jubil. Pytanie, jak sprawę tę ma spowiednik rozstrzygnąć?

Odp. 1. Vota uczynione in favorem tertii wtenczas tylko są rezerwowane tempore jubilaei, jeśli są acceptata, tj. jeśli ten, na którego korzyść ślub uczyniony został, zawartą w ślubie promissionem przyjął a ztąd ma jus acquisitum do rzeczy in voto przyrzeczonej. O to się więc naprzód penitentkę wypytać należy. Przypuściwszy, że wierzyciele niektórzy przyjęli obietnicę, inni nie, i są znowu inni, którzy nic o tem nie wiedzieli, iż córka takie przyrzeczenie uczyniła, ślub o tyle tylko byłby rezerwowany, o ile dotyczy pierwszej klasy wierzycieli (co się zgodzili na przyrzeczenie). — 2. O ile rzeczony ślub (cały lub częściowo) nie należy do rezerwowanych, nic zamianie jego nie stoi na przeszkodzie, ponieważ o potrzebną w zwykłym czasie do ważności zamiany ślubu causa w czasie jubileuszu pytać się nie potrzeba. Mimo to zamiana ta nie jest tak łatwą. Ponieważ facultas commutandi nie jest facultas dispensandi, musi być wynalezione, aby zamiana była ważną, odpowiednie opus, któreby zaspokojeniu wierzycieli jeśli nie omnino aequale, to w każdym razie nie było notabiliter minus. Z drugiej strony nie może być nałożony uczynek, któryby albo zaraz, albo w pewnym przeciągu czasu na pewno był spełniony, gdyż pierwotny ślub (zaspokojenie wierzycieli) nigdy pewnie nie będzie mógł być spełniony. Odpowiedniego opus, któreby wtenczas dopiero miało być spełnione, gdyby zmieniły się jej stosunki majątkowe i albo zupełne, albo częściowe zaspokojenie wierzycieli mogło nastąpić, pewnieby sobie penitentka, która jak najprędzej niepokoju w sumieniu pozbyćby się chciała, nie życzyła. Jakiż uczynek wymyśli spowiednik, o którymby przypuszczać mógł z jakiemśkolwiek prawdopodobieństwem, że później przy zmianie położenia rzeczonej osoby mniej więcej będzie równym ślubowi? Zdaniem naszem byłoby najlepiej ślub ten pozostawić nienaruszony na tak długo, dopókiby rzeczywiście nie nabrał mocy zobowiązującej i mógł być choć w części

spełniony. — 3. Zauważyć jeszcze należy, że ślub cały lub w części nie miałby znaczenia, gdyby żyjący jeszcze ojciec lub kto inny zaspokoił wierzycieli. Na odwrót może być także, pomijając już ślub, córka do całkowitego lub częściowego zaspokojenia wierzycieli zobowiązana w sumieniu i to w takim razie, gdyby (bezpośrednio lub pośrednio) odziedziczyła coś po ojcu. Wierzyciele bowiem mają jus ad rem do majątku dłużnika a więc i do jego spuścizny. Likwidacya kupiecka, jaka tymczasem nastąpiła, pociąga wprawdzie ten skutek za sobą, że na drodze sądowéj nie można dochodzić swych pretensyi, nie znosi jednak obowiązku sumienia zaspokojenia ile możności zupełnego wierzycieli. (Inaczéjby było, gdyby ojciec na drodze prywatnéj przez dobrowolną ugodę z wierzycielami sprawę załatwił, i ci zrzekli się dobrowolnie swych pretensyi). Gdyby penitentka pozyskała obecnie zamianę ślubu a później odziedziczyła po ojcu jaki majątek, zobowiązanąby była, o ileby nie potrzebowała do stosownego według stanu utrzymania, obrócić go na zapłacenie pozostałych po ojcu długów.

Anioł Pański. Jakie odpusty są przywiązane do modlitwy Anioł Pański i jakie warunki przestrzegać należy przy odmawianiu téj modlitwy?

Odp. Według dekretów Benedykta XIII z 14 września 1724 i Benedykta XIV z 20 kwietnia 1742 zyskuje się: 1, odpust 100 dni za każdą razą, kiedy się odmawia tę modlitwę sercem skruszonem na kolanach na odgłos dzwonu; — „na kolanach“ z wyjątkiem soboty wieczór i niedzieli, gdzie się odmawia stojąc; „na odgłos dzwonu“, chyba że się kto znajduje w kraju, gdzie nie dzwonią, albo na miejscu, gdzie tego dzwonu się nie słyszy, — wonczas dla zyskania odpustu wystarcza odmówić Anioł Pański w godzinie, w któréj się zwykle wieczorem modlitwa ta odmawia; 2, odpust zupełny raz na miesiąc, jeśli się odmawia tę modlitwę codziennie, rano, w południe i wieczór klęcząc i na odgłos dzwonu. W czasie wielkanocnym można w miejsce Angelus Domini odmawiać Regina coeli z wierszem i oracyą, lecz zawsze stojąc i zyskuje się te same odpusty. Odpusty te nie są zawieszone w świętym roku jubileuszu. Dekretem św. Kongr. Odpustów z 5go grudnia 1727 zezwolono na to, że zakonnicy i inne osoby w domach zakonnych zatrudnione, będące w tym czasie, kiedy dzwonią, przy pracy według obserwancyi zakonnéj, mogą zyskać te odpusty, jeśli zmówią klęcząc Anioł Pański, skoro tylko pracę swą ukończą. — Czy można tedy zyskać odpust ten w podróży: 1, jeśli się nie słyszy dzwonienia i nie wie się godziny? 2. jeśli nie można uklęknąć? Jeśli się nie słyszy dzwonienia, można pozyskać odpust 100 dni przez odmówienie Anioł Pański mniéj więcéj téjże godziny, w któréj się zwyczajnie dzwoni, jak to przepisuje dekret Piusa VI z 18 marca 1781. Jeśli nie można uklęknąć, to, zdaniem naszem, odpustu pozyskać nie można, gdyż brewia papiezkie wyraźnie klęczenie za warunek kładą.

Na ostatniem posiedzeniu swem dnia 1 czerwca rozstrzygała Akademia liturgiczna przypadek dotyczący **Mszy ś.** Od pierwszych wieków w Kościele wschodnim używano do Mszy ś. chleba kwaszonego, podczas gdy kapłani na zachodzie na wzór Chr. P. używali niekwaszonego. Zwyczaj ten został w 9 wieku formalnie zatwierdzony, od tego więc czasu nie wolno w Kościele łacińskim używać innéj materyi do Ofiary Mszy św., jak chleba niekwaszonego. W jednym jedynym tylko przypadku wolnoby użyć kapłanowi łac. chleba kwaszonego, gdyby po konsekracyi dwóch postaci miał się spostrzedz, że materya nie jest ważna do transubstancyacyi. Wonczas to, gdyby celebransowi było niemożebnem dostać chleba niekwaszonego, wolno mu konsekrować i kwaszony dla integralności Ofiary św.

Dekreta św. Kongregacyi.

Dekret św. Kongr. Soboru co do przeszkody małżeńskiéj ze ślubów cywilnych.

W nr. 38 i 39 rocznika I *Przeglądu* przedstawiliśmy, z powodu kwestyi przedłożonéj Stolicy Apost., czy śluby cywilne pociągają za sobą impedimentum publicae honestatis, w przydłuższym artykule wywody konsultorów Kongregacyi św. Soboru. Kongregacya ta orzekła pod d. 13 marca 1879, że matrimonium civile non parit impedimentum justitiae publicae honestatis et consulendum SSmo, ut id declarare ac statuere dignetur. Dnia 17 tegoż miesiąca i roku Ojciec św. zatwierdził ten wyrok: „Sanctitas Sua resolutionem approbare ac confirmare dignata est, ac *jussit fieri decretum.* Dekret ten ogłaszają dopiero w roku bież. Acta S. Sedis (XIII pag. 126) w następującem brzmieniu:

Decretum. Postquam laici legumlatores praeter civiles ac politicos matrimonii effectus, impio ausu ipsum pervadere ac moderari praesumpsere matrimoniale foedus, quod a Deo auctore naturae, ante omnem civilis societatis existentiam primitus institutum, ac ad ineffabilem Sacramenti dignitatem deinde a Christo Redemptore evectum, quamlibet politicam et civilem jurisdictionem penitus excedit, pluries Episcopi aliique animarum pastores ab Apostolica Sede anxii postularunt, an ex actu civili, qui honorandum usurpat matrimonii nomen, impedimentum justitiae publicae honestatis oriatur. Quae postulationes cum iteratae postremis hisce temporibus fuissent, Summus Pontifex mandavit, ut huiusmodi negotium a s. Congregatione Emorum ac Rmorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum rite ac sedulo expenderetur. Sacra autem Congregatio, exquisitis virorum in theologicis et canonicis disciplinis peritorum consultationibus, ac re mature discussa in generali comitio diei 13 Martii 1879 propositae dubii formulae — *An actus, qui vulgo audit matrimonium civile, pariat impedimentum iustitiae publicae honestatis* — rescripsit — *Negative; et consulendum SSmo, ut id declarare ac statuere dignetur.* — Quapropter SSmus. Dnus noster Leo Papa XIII audita universa rei relatione in audientia diei 17 eiusdem mensis in voto S. C. concedens, per praesens decretum declarat, ac statuit, praememoratum actum, qui vulgo dicitur matrimonium civile, in locis ubi promulgatum est decretum Concilii Tridentini (sess. XXIV cap. 31 de Reform. matrim.) sive fideles actum ipsum explentes intendant, uti par est, (matrimonio ecclesiastico iam rite celebrato, vel cum animo illud quantocius celebrandi) meram caeremoniam civilem peragere, sive intendant sponsalia de futuro inire, sive tandem ex ignorantia aut in spretum ecclesiasticarum legum intendant matrimonium de praesenti contrahere, impedimentum iustitiae publicae honestatis non producere. Atque ita etc.

PIŚMIENNICTWO KOSCIELNE.

Zwracamy uwagę czytelników naszych na bardzo pożyteczne i wszelkiego polecenia godne wydawnictwo, jakie od kilku już lat podejmują OO. Jezuici w Krakowie z krajowym Przewodnikiem Apostolstwa Serca Jez. na czele. Wydawnictwo to ma na celu dostarczanie wiernym po przystępnych cenach książek i broszur treści religijnéj. Przedewszystkiem zaś wydaje przełożony krajowy Apostolstwa dwojakiego rodzaju książki: 1, takie, które się tyczą stowarzyszenia Apostolstwa i połączonéj z niem czci Najśw. Serca P. Jezusa; 2, książki innéj treści religijnéj, napisane sposobem popularnym, ludowi zrozumiałym. Książki te są albo nowo przez przełożonego krajowego Apostolstwa i jego współpracowników z Tow. Jez. napisane lub przetłomaczone, albo też na nowo przejrzane i do dzisiejszych czytelników zastósowane wydania dawnych znakomitszych dzieł pobożnych. Wszystkie są albo oprawne albo zbroszurowane. Nabyć je można czy to za pośrednictwem przewodników miejscowych, zelatorów i zelatorek Apostolstwa, czy za zgłoszeniem się wprost do Przewodnika krajowego Apostol. Portoryum opłaca sam Przewodnik krajowy przy wysyłkach 20 egz. téj saméj książki lub 20 rozmaitych książek. Przy intencyach miesięcznych już przy wysyłce 17 egzemplarzy ponosi koszta pocztowe Przewodnik. Przewodnicy miejscowi albo ich zastępujący zelatorowie i zelatorki mogą otrzymywać wszelkie druki Przewodnika na rachunek

i kwartalną wypłatę: w marcu, czerwcu, wrześniu i grudniu. Adres jest następujący: „Do Przewodnika krajowego Apostolstwa. Kraków, Ulica Kopernika 34." Dla wiadomości podajemy spis książek i broszur już to wydanych, już też wychodzących u OO. Jezuitów: 1. *Intencya miesięczna czyli Posłaniec Apostolstwa Serca Jezusowego.* Jest to od 7 lat wydawany szereg broszur (co miesiąc), zawierających po kilka pięknych drzeworytów i treściwych artykulików, mających na celu rozbudzenie czci do Serca P. Jezusa lub przedstawiających żywoty świętych, nauki o spowiedzi, Mszy św., opis cudownych miejsc itd. Każda intencya osobno sprzedaje się po 4 fen. 2. *Zbiorek modlitw dla członków Apostolstwa Serca Jezusowego* (40 fen.) 3. *Droga krzyżowa z obrazkami stacyi* (10 fen.) 4. *Wspólne modlitwy członków Apostolstwa Serca Jez.* (6 fen.) 5. *Trzy nowenny do Najśw. Serca P. Jez.* (10 fen.) 6. *Miesiąc Czerwiec* poświęcony Sercu Jez., ułożony przez ks. Mrowińskiego (60 fen.) 7. *Miesiąc Czerwiec* tłom. z włoskiego (oprawiony 1 *M* — nie dla ludu). 8. *Pieśni do Najśw. Serca P. Jezusa* (20 fen., z nutami 1 *M*). 9. *Rożaniec żywy Apostolstwa* z 15 kartkami do zmiany między 15 członków róży (24 fen.) 10. *Przewodnik Apostolstwa modlitwy* (24 fen.) 11) *Krótka nauka o Apostolstwie Serca P. J.* (20 fen.) Karty wpisowe do Apostolstwa i do Komunii wynagradzającéj (4 fen.) Formułki intencyi osobistych. Małe druki, jak Szkaplerzyk Serca P. Jezusa, Złota koronka Serca P. J., Litania o Najsł. Sercu P. J. po 2 fen. — Obok tego rozpoczęli OO. Jezuici niedawno wydawnictwo zbioru książek treści pobożnéj w popularny sposób napisanych, wychodzącego pod ogólnym tytułem *Pobożne książki dla wiernych każdego stanu.* Do chwili obecnéj wyszło tego zbioru tomików siedm i to: 1. *Uwagi chrześciańskie na każdy dzień miesiąca* przez ks. Bouhoursa T. J. (20 fen.) 2. *Miesiąc Maj ku czci N. Maryi P.* (60 fen. opraw.) 3. *Czytania Bractwa Miłosierdzia* na każdą niedzielę w roku z dodatkiem kazań o miłosierdziu przez ks. Skargę (opraw. 80 fen.) 4. *Rozważ to dobrze,* myśli zbawienne dla dobrych i złych (opr. 50 fen.) 5. *Sto uwag* krótkich a ważnych myślącym o swem zbawieniu do roztrząśnienia podanych przez ks. Biskupa Dawida Pilchowicza (opr. 50 fen.) 6. *Namowa do wstrzemięźliwości od wódki* ks. H. Jackowskiego (40 fen.) 7. *Żywotów Świętych starego i Nowego Zakonu* ks. Piotra Skargi wyszedł tom I, obejmujący żywoty świętych ze stycznia. Nowe to wydanie in 16° wyjdzie w 12 tomikach na każdy miesiąc, każdy tom ozdobiony kilku obrazkami świętych. Cena pojedyńczego tomiku 80 fen. Wszystkie te siedm książek kosztuje razem, oprawne w ang. płótno 4 *M* — Oprócz tego wydał jeszcze Przewodnik krajowy: Krótką naukę o rozmyślaniu i rachunku sumienia (40 fen.); Odpusty, przywiązane do krzyżyków itd. poświęconych przez Ojca św. (4 fen.); Modlitwy odpustowe (4 fen.); O rachunku wieczornym sumienia (2 fen.); Krzyżyk Misyjny (4 fen.); Upominek dla młodzieży chrześc. ks. Hołubowicza (o czem obszerniej już wspominaliśmy w „Przegl." Roczn. I. nr. 24) (1,20 *M*)

Księgarnia katolicka dr. Wł. Miłkowskiego w Krakowie, chcąc rozpowszechnić jeszcze więcéj obraz cudowny ***Matki Boskiéj Częstochowskiéj,*** na bardzo szczęśliwy wpadła pomysł, wydania w małych koronkowych czarnych obrazkach, formatu małych książek do nabożeństwa, wizerunku N. M. P. Częstochowskiéj. Obrazki te są piękne, opatrzone po drugiéj stronie modlitwą: „Pod Twoją obronę." 100 sztuk kosztuje 6 marek; kto należytość tę prześle w liście w znaczkach pocztowych niem., otrzyma przesyłkę franco.

ROZMAITOŚCI.

O zakonnicach w Chinach ciekawe szczegóły znajdujemy w pewnem sprawozdaniu misyjnem. Zakonnice w Indyach i Chinach, gdzie obyczaj niewiastom zabrania obcować z mężczyznami, nie należącymi do rodziny, a więc i z misyonarzami, mają niejako osobne powołanie misyjne. Zanim je sprowadzono, misyonarze zawięzywali z tego powodu stowarzyszenia z panien krajowych, które obejmowały kierownictwo szkół dla dziewcząt: niektóre z tych towarzystw istnieją jeszcze dotychczas. Ze sióstr europejskich znajdujemy tutaj zakonnice ś. Wincentego à Paulo, które w wieku przeszłym zaprowadzili Łazarzyści w Makao i tam szkołę dla dziewcząt chińskich założyli; w Ning o (od r. 1846), gdzie śpital, aptekę dla ubogich, dom sierót i pensyonat dla europejskich i chińskich chrześciańskich dziewcząt utrzymują; filialne zakłady tegoż zakonu w europejskiéj części miasta Ningpo ze śpitalem dla mężczyzn i apteką dla ubogich, w Tinhai na wyspach Tschusan (od 1869 r.) z wielkim domem sierót, w którym 50 dorastających panien a 200 niemowląt się utrzymuje; w Hangtschen, stolicy prowincyi Tschekang, ze śpitalem i domem sierót; w Shangai z wielkim śpitalem; w Peking z domem sierót na 300 dzieci i śpitalem; w Tientsin również ze śpitalem i domem sierót. — Po siostrach św. Wincentego przybyły siostry św. Pawła z Chartres do Chin i tu w Makao założyły nowicyat. Mają one w Honkong wielki dom sierót, daléj osady w innych częściach Azyi wschodniéj, tak w Saigon, Kochinchina a od 1878 także i w Nangasaki (Japonia). Córki „chrześciańskiéj miłości", nazywane od swéj założycielki, hrabiny włoskiéj Canossa, Kanossankami, utrzymują wielką szkołę dla Angielek i portugalskich dziewcząt, ochronkę, zakład dla niewidomych, dom dla starych niewiast, śpital żeński i dwa domy sierót; zakładami temi kieruje 28 zakonnic. W klasztorze żyje 274 osób, oprócz tego 82 niemowlęta utrzymywane bywają po za konwentem. W Wanchai posiadają Kanossanki zakład dla upadłych dziewcząt, w Hanken (od 1868) dom dla znalezionych dzieci, dom sierót, szkołę, w Makao szkołę dla biednych i dom sierót; w Amoy (od 1877) dom dla dzieci porzuconych, dom sierót i szkoły dla angielskich i chińskich dziewcząt; w Itschang (prowincya Hupe) nowy powstaje klasztor. W obrębie apostolskich wikaryatów chińskich pracują obecnie 53 Kanossanki, pomiędzy nimi jest 10 chińskich zakonnic. — W r. 1867 przybyły do Chin „wspomożycielki biednych dusz"; posiadają one wielki klasztor w Sikawei pod Shangai z domem dla porzuconych dzieci, domem sierót, szkołami dla dziewcząt i zakładem wychowawczym dla panien chińskich, które się służbie katolickich misyi chcą poświęcić. Przeszło 100 tych misyonarek pracuje już na misyi w Kianguan. W Schangai zakon ten ma szkołę i pensyonat dla europejskich dziewcząt. — W prowincyi Niojnan zajmują się kształceniem i wychowaniem sierót „siostry Opatrzności", a surowy zakon Karmelitek, który, jak wiadomo, poświęca się tylko życiu kontemplacyjnemu, posiada klasztor najściślejszéj obserwancyi pod Shangai, a nadto klasztory w Kochinchinie. Klimat wielkie pomiędzy temi zakonami sprawił spustoszenie, nie oszczędziło ich też prześladowanie, mimo to wciąż się rozwijają a szczerby przez śmierć spowodowane wnet zapełniane bywają.

Prenumeratę roczną 2,40 *M* na **Muzykę kościelną** ks. Soleckiego złożył ks. Rost z Uścia.

Na akcye Tow. św. Łukasza złożył 4 marki ks. Rost z Uścia.

Szanownych konfratrów upraszamy o nadsyłanie nam zbytecznych **stypendyów mszalnych.**

Koresp. Redakcyi. XX. Nowo Officia Patron. Pol. i Succ. można dostać u nas w księgarni M. Leitgebra i Sp. za 3 *M*

Sprostowanie. W nr. 1 bież. rocznika „Przeglądu" donosiliśmy, że pewien Dozór kościelny, rozporządzając samowolnie dochodami beneficii, nie chce płacić wikaryuszowi pensyi. Według wiarogodnych informacyi, jakieśmy następnie odebrali, Dozór płaci pensyą, wzbrania się tylko dawać mu 100 m. na wyprawienie głównego odpustu, uważając, że 45 m. wystarcza (co oczywiście za mało), odmawia mu wynagrodzenia za Msze św. pro parochianis i reparacyi nędznego i ciasnego domu wikaryackiego.

Redaktor i nakładzca ks. Władysław Jaskulski w Poznaniu. — Drukiem Jarosława Leitgebra w Poznaniu.